National Library of Israel
Doar Hayom - דאר היום, 10.06.1923, page 4

מבעד למסוה

(שעורים בהסתכלות)

דבר ידוע הוא, שאין „עזמות" מספר לתלמידיו, אלא מעשים שהיו, ולדוגמא אספר לכם תומ"י מעשה ר"ב, שכל השומע תצילנה אזניו ממש.

ביום שלישי זה, יום שהוכפל בו „כי טוב", בא לו החשך לרופא בית־החולים מאמשטרדם — לא הזקן חלילה! — לקחת לו אשה והלך והזמין, כמובן, את הרב הרש־מי, הרב קוק, לסדר חופה וקדושין. ויהי (כל מקום שנאמר: „ויהי" — צרה היא) אחרי־הצהרים והרב הגיע לבית החולים, ולהיכן נכנס רב? — לבית המדרש, והיכן יושב רב ראשי בביה"מ? — אצל ארון־הקודש, ומה עושה רב גדול בישראל עד החופה? — יושב ומעיין בספר. והנה הופיע פתאום ה„תרנגול" בבני־אדם מהולנד־ה, אפור־העינים ובעל זקן אדם, הדור בכובע כרבלתו השחורה על קצת ראשו המגולה, עם ציצית תפארת במכנסיו וצפרן חדה כמספר ביידיו, כיון שראה את הרב, דפק בשתי כנפיו ברעש גדול וקרא בחוצפה ובקולו המצויר: „קוקורי־קו! קוקורי־הרי־א..." עד שהמו אזני כל החולים אשר בבית־החולים.

ותרנגל־דרבנן זה שעלה לגדולה ב„דיר" העופות, הוא קנאי גדול מטבעו, מתקוטט ונלחם תמיד עם אחרים ומספרים כי בימי חרפו היה שטוף בזכה ר"ל ועונב על אחרת שאינה מכבי מינו ואמונתו בארץ מולדתו, אלא שעכשיו הוא חוזר בתשובה, מצוי לרב אצל בני־דודנו ומקרקר בלשונם. התחיל התרנגל מעליב את הרב הגדול ואומר בלשונו ספק־ערבית ספק גרמנית: „שו האדא?" (מה זה?) באים זרים לתוך ה„דיר" שלנו ותופשים מקומם של אחרים ב„מזרח"? — „אונערהערט!" (לא נשמע כדבר הזה!).

בינתים הודיעו כי חבל מונן לחופה: המחותנים היו לבושים כדרי שבת ויום־טוב, ארבעת תכלונסאות כבר הועמדו, השושבי־נים מובילים את החתן־כלה תחת החופה הפרושה, וגם הרב שלנו הכין את עצמו לענין. והנה פתאם הופ־ע יהודי זקן וגבוה, בעל פאות ארוכות ולבנות, קאפילוש מעוך של קטיפה לראשו וירמולקתו שהיתה פעם לבנה מציצה מאה־ריו, גוו כפוף קצת ולבוש גלימא־דרבנן, והרופא הזקן עמד על ידו, כבעל־בית אמתי, וקרא בקול: ר' חיים מכבד בסדר הקדושין! מיד קפץ החתן מחר־פתו כנשוך ואמר: „אבער יא, הערר דאק־טאר?" ברגע האחרון, שחוק לבריות, מפני מה לא הודעת קדם?", אבל לך דבר אל העצים ואל האבנים, הרופא הזקן פקד ואמר: יעמוד החתן על מקומו! הרי אתם מקודשין כדת ר' חיים ואגודת־ישראל!

בינתים נעלם מתחת לחופה ממש — לא החתן חלילה! — אלא הרב שלנו, וישא אברהם את רגליו על שכמו ויעש „ויברח". והחתן העלוב סבב שבע פעמים, כנהוג, ואמר בלהש: זה ה„תרנגל" ילך למיתה ואני אכנס לחופה של ר' „חיים" טובים ולשלום! והמחותנים יצאו במהול לקראתו, ור' חיים פסל בשעת־מעשה את עבודתו של הרב פיק לחופה, ה„כלי־זמר" נגנו רקודה־של־מצוה כנהוג והשמחה ב"ה לא נשבתה!

ואולם מצות גורדת מצוה. מיד באו שלשה מלאכי־השרת לפני הרב קוק ולקחו אותו „אחר כבוד בעגלה ובזמן קריב לסדר קדושין אחרים במלון אמדורסקי.

ויותר שאני מתבונן אל פרטי המצב שלנו, יותר הוא מזכירני את האניקדוטה האמתית הזו, לצערנו: במדומה לך, חבל היה מוכן ומזומן מראש, אבל דוקא ברגע האח־רון מופיעים תמיד ש נ י רבנים, אחד בגלוי ואחד בסתר, וענין נורטקליף וביחוד חגיגת־המלך בשבת זו בגן־העיר יוביל!

ואולם, זכורני כי רק לפני ארבע שנים, בשעה שבאה אלינו מאמריקה ועדה מיוחדת לשם חקירה ודרישה ע"א המנהל בארצנו, בשעה שלא היה עדין זכר ל ו ע ד ל א ר מ י אצלנו, הופיעו לפניהם כל הרבנים ור' חיים בכבודו ובעצמו אמר: כלנו צ י ר נ י ם!...

וזוכר אני כי לפני המלחמה, כשפרצה מלחמת השפות בארצנו, הגיעו הרב חיים והרב הורביץ לצפת עיה"ק בעניני תרומה, והתיצבה לפניהם מלאכות של מורים ומש־פילים ר"ל, ומיד התמו שני הרבנים בשתי ידים לטובת השפה ה ע ב ר י ת דוקא. זה היה, כמובן, בשעה שלא היו עדיין לא „אגודת ישראל" ולא „אגודת ישמעאל" בארצנו...

* * *

ומכיון שאנו מדברים בענין החגיגה של גן־העיר בשבת, נזכרתי בראיון שהיה לנו בשבוע העבר על הר־הזיתים בענין ה„נדחה" של שבת. נסענו בשתי מכוניות: שלשת הרבנים, ר' קוק, הרב המאיר ור' עזמות והקוואם שלי על הרוכן וחברי הועד־הלאומי וההנהלה הציונית מאהורינו.

קיש פתח את השיחה באנגלית ודבר עם ה„רבי" דברי־כבושין שאין מגלים אלא לצנועין — ולפיכך פיים אותו בסעודה בביתו בשבוע זה, כידוע. ואולם אותו ה„רבי" לא טמן את לשונו בצלחתו ודבר עמנו קשות; לסוף שאל מאת הרב אם ישנו דין מפורש בשלחן־ערוך האוסר עלינו ללכת בשבת אל גן־העיר לכבודה של מלכות? הרב שיחה נכנס, כדרכו, בעניני פלוסופיה ולסוף ספר לו מעשה יפה שרוצה אני למסר גם לכם, מחמת שיודע אני אתכם כי אוהבים הנכם ספורי־מעשיות.

מעשה ברמב"ם ז"ל שהלשינו עליו לפני השלטון במצרים, שאינו שומר את חוקי המלך לכבדו וראיה לדבר שאם נכסה להגיש לו מיהיין הנומד על שלחן המלך לא יטעם אפילו ממנו. הזמין המלך את הרמב"ם לשלחן עם השרים הגדולים אשר אתו והגישו לפניו כוס יין, ולא טעם הרמב"ם ממנו כלום. נתרגז המלך וגראו לו דברי המלשינים ושאל ממנו מפני מה אינו טועם מהיין שהוגש לפניו? ענה לו הרמב"ם, שאחר הס־עודה יוכח בעצמו וידע את הטעם. בכלות הסעודה, הביאו לשלחן „מים אחרונים" והמלך טבל את ידיו ורחץ בהם. את צפרניו. מיד נטל הרמב"ם כף של מרק ושתה מהמים האלה. בשתומם המלך ואמר לרמב"ם הרופא שלו: נקיות קפדא? וענה לו הרמב"ם: ללמדך עד כמה אנו היהודים יודעים לשמר על כבודה של מלכות והוקיה כ"ז שאינם כנגד הדת שלנו. דת לחוד וכבוד מלכות לחוד!

מיד הסכים ה„רבי" לדחות את החג ליהודים ליום שני. וביום ההוא, שלח לשני הרבנים הראשים, שני אותות כבוד C.B.E. באנגלית מצד אחד, ומצד שני בעברית: צי. בי. יי. — כנראה על שם הרב המאיר החותם, כידוע, בר"ת: ה„צבי" — הצעיר בישראל — ומחמת שהרב קוק יודע אנגלית יותר אפילו משקספיר, פרש את הכתוב: Considered by England לאמר C.B.E.

אגב, ביום השני לבשתי את ה„סמו־קינג" הידוע שלי — הציליגדר נפל מראשי בלילה ההוא על הר הזיתים! — והלכתי לבית הממשלה כדי לעשות בקור רשמי ואולם ה„במקום" של המושל שם הפעם „במקום" אחר על מקומו, את בנו של ה„רבי". אחר „בהוכים הבאים" ו„ברוכים הנמצאים". הכינותי את עצמי לדרך והנה נגש אלי אחד הפקידים האנגלים ואמר בלשונו: „לוק היר!" (הפנ כאן!), הראה לי פנקס פתוח ורמז לתתם את שמי בין הבאים, „בנמוסי המלכות ב„עשרת השבטים". מיד הוצאתי את הפוג־טין־פן שלי, ורשמתי באנגלית ובקצור: Look not here—Azmaveth

כלומר: „לוק איננו כאן" — עזמות. חבשתי את המסוה על פני, הרחבתי את צערי וצעק־תי „שלום" מעבר השני של הפתח.

* * *

בצאתי משם, נפגשתי בדרך עם בעל־הלוחות והגימטראיות שלי ואמר לי כי לפי החשבון של הלוחות, אנו בטוחים בעוד שלש שנים שלא יקרה חלילה יומא־דגנוסיא של המלך ביום ראשון...

עודנו מדבר עמי ומושך בשרוולי בדבר איזו גימטראיות על ר' חיים ועל ידידו ר' חוסיין ו„עבד כי ימלוך" וכיוצא בזה, והנה בא לקראתי יהודי טוב, בעל הזכרונות מירו־שלם וספר לי כי לפני ב"ח שנים בערך, לפני חג הפסח, בקר הנסיך ג'ורג' (שהוא עכשיו המלך) ואחיו רובֶרט את ירושלם, ועפ"י דרישתם היו נוכחים בשעת הסדר אצל החכם־בשי הרב פניזל ז"ל, וג'ורג' ביחוד התענין מאד על מהלך הסדר, ולאות הכרת־טובה נתן לו להרב את תמונתו חתומה בעצם ידו.

גם הרב א ל י ש ר עשה אז חרוז לכבוד הנסיכים, וחרוז אחד עוד שמור בזכ־רונו, והוא:

„פרינץ ג'ורג', הנסיך הראשון
„ומשנהו רובֶרט, אלוף ד י ש ו ן".

* * *

חרוז זה מזכירני חרוז אחר משיר ערבי המושר בפי הערבים בזמן האחרון, ורובו ככלו חסתה אחת כלפי אחב"י.

תלמידי מחדרה חקר ודרש למצא את המחבר ונודע לו ב"ה מפי ערביים שונים כי השיר הזה חובר ע"י ש ו ט ר ה מ מ־ש ל ה מתל־כרם בשם פאיד אל־אן מכפר בקעה. השיר נתפשט בין החמון וחלו הוסיף עוד בתים והרוזים, באפן שהשיר נעשה עממי, ביחוד שרים אותו בכפרים בשעת רקוד ה„דבקה" מתוך התלהבות של הסידים לחבדיל, עם המטפחת האדומה המתנופפת ביד ובלוית הנגינה של ה„זומירה".

את כל השיר — כותב לי תלמידי — איני יודע בע"פ, ואוכל למסר לרבי ומורי רק בית אחד מהשיר הלאומי שלהם בבית־הלאומי שלנו, בערבית:

„יא אהיל אל־וואטאן, לאם אל־ג'אורדי
„קטעיאן מא נקבל חוקום אל־יאהודי;
„לא זמן תורכיה ולא זמן אל־אפנדין,
„וגעיש הראאן פי פלשטין".

וזה תרגומו בעברית:

„אתם בני־הארץ, לא המנודים —
„אל נקבל עלינו עול ממשלת היהודים;
„לא זמן תורכיה ולא זמן ה„אפנדין",
„נחיה חיי־דרור בארץ פלשטין".

שלחתי את החרוז הזה לחקירה ודרישה השאית במקום הנחוץ בממשלה וקבלתי משם תשובה ברורה וקצרה:

„דיר מיסטר עזמות!"

הנני מחזיר לך את מכתבו של תלמידך מחדרה בצרוף החרוז ה„אנטי־זייאוניסט". The matter is receiving attention.

כלומר: שמתי לב לענין הזה.

והנני מתכבד להיות, אדוני,

עבדך הנאמן

(מקום החתימה).

תשובה זו מזכירה לנו — לא כן? — את תשובת הפקידים התורכים בזמנם: „אינשאללאה בסיר חייר!"... איני יודע מה יהיה גורלו של שוטר־משורר זה, כי לא פורש מה יעשה לו, ואולם יש לקוות כי בקרוב נזכה לשמע חרוז זה בפי התלמידים והצופים בקבלת פני ה„רבי" בתל־כרם או בשכם...

* * *

ואני, בשבתי במחבואי שם בגן־העיר, בשבת שעברה בשעת החגיגה של יומא־דגנוסיא, הצצתי מבעד לחרכים וראיתי מבעד למסוה את חברי המשלחת המרובעת, שבאו ביום המקודש הזה לחביא ל„רבי" ברכת „שבת שלום". כנגד ארבעה בנים של ה„הגדה": אחד רב מאמשטרדם ברדינגוט הארוך שלו, שנאמר: „רב לכם בני לוי", אחר רשע בכרכולתו, אחד תם ב ש ט ר י י מ י ל בעל שלש־עשרה מזנבות, כנגד שלש־עשר עקרים של אגודת־ישראל, ואחד שאינו יודע בין ימינו לשמאלו ואין פקוח־נפש דוחה שבת בבית־החולים, כידוע...

כשעבר ה„רבי" לפני כל האורחים לקבל את ברכותיהם, כנהוג, עמדו אדבעתם והמזנבת בראשם והרב מאמשטרדם הכין עצמו לתקיעת־כף של „שבת שלום", והנה קרה גם ו„הרבי" נעשה פתאם בבחינת „רואה ואינו נראה" ופנה דוקא אל המופתי שעמד למולם, לחץ את ידו בחמימות ובחיוך קל כדרכו, ולחם ענה כד"ר אידר בשעתו: „לא שבת־שלום!".

מה? אינכם יודעים את המעשה היפה הזה של ד"ר אידר? ובכן אספר לכם עכשיו:

מספרים על ד"ר אידר, כי בבואו לשכן כבוד בירושלם עיה"ק, שכר מורה ללמוד עברית, וכל ידיעתו הרחבה שרכש בשפתנו הלאומית היתה המלה „שלום!" במבטא האנגלי. (אגב, המזכיר האזרחי החדש הכ־טיח ליהודי הברון, שבבואו בפעם השניה ידבר עם הערח בעברית, כנראה, שהחליט לפלי לשוב עוד פעם חברונה...) פעם בקש ד"ר אידר מאת מורהו ללמדו גם בהכת־השבת והחג בעברית, ונודע לו כי בשבת אומרים: „שבת שלום!" ובחגים: „מועדים לשמחה!".

כשהלך לבקר בימי החג את נכבדי הערה שלנו חזר בדרכו על שעורו זה כסדר: שלום בחיל, שבת־שלום בשבת ובחג — מועדים לשמחה, וכן חוזר חלילה עד שהגיע לפתחו של הרב... ואולם הלומד זקן למה הוא דומה? למנהל הפוליטיקה שלנו בועד־הצי־רים. ובעמדו על מפתן הבית פגש בו פורה, שר של שכחה, סטר על שפתו העליונה ונש־תכחה כל התורה העברית מפיו. חתר המסכן בזכרונו למצא את ברכת־החג ולסוף החליט ואמר: „נוט (לא) שבת־שלום!"...

ואני חשבתי בלבי בשעת מעשה: רבש"ע! אפילו הסמבטיון נח לכבוד שבת ואינו זורק אבנים, ואגודת־ישראל אינם נוחים ומשליכים עלינו אבני בליסטראות ממש אפילו בשבת, אל נורטקליף רצו לכהפ"ח באישון־לילה ועשו מעשיהם בסתר. ועכשיו הם עושים לנגד עיני ישראל ונגד השמש...

והמשלחת שלנו לא היתה מרוצה כמו הפעם. ברוך־השם, מה שהיה צריך עשיגו, והמלך ג'ורג' החמשי יר"ה ותנשא מלכותו יהיה מרוצת בנו ויכבד גם אותנו באותות כבוד הצלב האנגלי בשביל מעשה רב אשר עשינו נגד החלטת הועד־הלאומי ימ"ש ולהכעיס את הרב קוק, שדבקה בו ר"ל הצרעת הממארת אשר נתגלעה בארצנו ושקוראים לה בשם ציוניות, ובכל החזדמנות, אתה שומע מלים, שצריך לקרע עליהן כשאתה שומע אותן יוצאות מפי רב בארץ הקדושה: הישוב, בית־לאומי, חברן הערות ועוד שטויות כאלו...

— „שבת שלום!"

ומלאכי השלום כבשו פניהם בקרקע.

עז מות